

GÖTEBORGS UNIVERSITET  
Institutionen för svenska språket

”Måckel daj, som har fått nya popper”  
En studie av göteborgska dialektord  
Lars Kristensson

Specialarbete, 15 hp  
Svenska språket, fördjupningskurs SV 1301  
Vt 2013  
handledare: Rakel Johnson

## Sammandrag

Det här är en studie som syftar till att undersöka den passiva dialektförståelsen och det aktiva dialektbruket bland informanter i två olika stadsdelar i Göteborg och Sätilla. Undersökningen har gjorts på tre högstadieskolor, Lövgärdeskolan, Styröskolan och Sätilaskolan. Vuxna informanter från Brännö och Sätilla som är 40 år eller äldre har också deltagit. Undersökningen har genomförts i form av en enkät där först den passiva dialektförståelsen prövats och i del två har det aktiva dialektbruket testats. Undersökningen utgår från följande frågeställningar: I vilken utsträckning förstår de undersökta informanterna de valda dialektorden? Finns det en skillnad mellan ungdomarna och de vuxna informanterna? Finns det en skillnad mellan könen? Finns det en skillnad mellan informanter från Sätilla och Göteborg? Har bruket av dialektord förändrats?

Tidigare forskning inom ämnet har visat att ju längre ut från Göteborg man kommer desto lägre grad av förståelse och bruk uppvisas. Resultaten i denna undersökning jämförs med två tidigare undersökningar. Den ena är gjord mellan 1994-96 av Grönberg och innefattar 27 högstadieskolor där 634 elever svarat på enkäten. Det geografiska område som undersökts består av Göteborg och kringliggande orter inom en radie på ca 10 mil. Den andra undersökningen har genomförts på en högstadieskola i Kungsbacka 2012 av Erika Johnson. Studien innefattade fyra klasser och 82 elever svarade på enkäten.

Den nu genomförda undersökningen visar både likheter och skillnader med tidigare undersökningar. Det mest tydliga resultatet är dock att det är relativt stor skillnad både vad gäller passiv dialektförståelse och aktivt dialektbruk över ålder, åldersfaktorn har inte använts som jämförelsevariabel i de övriga undersökningarna. Åldern är en mer betydande faktor än vad både geografiskt läge och kön är enligt resultatet i undersökningen. Därav kanske man kan tala om de undersökta orden som en *kronolekt*.

Nyckelord: Göteborgska dialektord, förståelse och bruk, kronolekt

# Innehåll

1. Inledning .....	1
1.1 Syfte .....	2
2. Tidigareforskning .....	2
2.1 Dialektjämförelse .....	4
2.2 Prestige .....	4
2.3 Sexolekt .....	5
2.4 Dialektimperialism .....	5
3. Teori .....	6
3.1 Dialektbegreppet .....	6
3.2 Kronolekt .....	7
3.3 Isogloss .....	7
3.4 Stadsmål .....	8
4. Metod .....	8
4.1 Metodval .....	8
4.2 Urval och avgränsningar .....	10
4.3 Genomförande .....	11
4.4 Etisk hänsyn .....	11
5. Resultat och jämförelse .....	11
5.1 Resultatredovisning .....	11
5.2 Dialektanvändning .....	22
6. Diskussion och slutsatser .....	28
6.1 Passiv ordförståelse .....	28
6.2 De fyra kategorierna .....	29
6.2.1 Utdöda .....	29
6.2.2 Ganska ovanliga .....	30
6.2.3 Ganska vanliga .....	30
6.2.4 Levande .....	30
6.2.5 Diskussion .....	31
6.3 Aktiv dialektanvändning .....	31
6.4 Slutsats .....	33
Litteratur .....	36
Bilaga 1	

## Tabeller

Tabell 1 Dialektförståelse.....	12
Tabell 2 Utdöda.....	13
Tabell 3 Ganska ovanliga.....	15
Tabell 4 Ganska vanlig.....	16
Tabell 5 Levande.....	18
Tabell 6 Geografiskt.....	19
Tabell 7 Ålder.....	20
Tabell 8 Kön.....	21
Tabell 9 Skolmatsal. Det eftersökta ordet är <i>bamba</i> .....	22
Tabell 10 Gnida in snö i ansiktet. De eftersökta orden är <i>gira</i> , <i>göra</i> och <i>sylta</i> .....	23
Tabell 11 Uppkäftig. Det eftersökta ordet är <i>tyken</i> .....	24
Tabell 12 Trängas. Det eftersökta ordet är <i>knô</i> .....	24
Tabell 13 (Ha) tur. Det eftersökta ordet är <i>röta</i> .....	25
Tabell 14 Skjuta hårt (med boll). Det eftersökta ordet är <i>dôna</i> ..	25
Tabell 15 Spotta. Det eftersökta ordet är <i>gigga</i> .....	26
Tabell 16 Hygglig. Det eftersökta ordet är <i>bôdig</i> .....	26
Tabell 17 Titta. Det eftersökta ordet är <i>bella</i> .....	27
Tabell 18 Fart, hastighet. Det eftersökta ordet är <i>parra</i> .....	27
Tabell 19 Skolka. Det eftersökta ordet är <i>skobba</i> .....	28

# 1. Inledning

”Måckel daj, som har fått nya popper” var ett ganska vanligt uttryck som kunde höras i Majorna bland ungdomar på 70-talet. Jag har gått och funderat ganska länge på hur göteborgskan har förändrats eftersom jag tycker att jag inte hör uttryck som *måckel daj*, *kicket* eller *bôdit* längre. Är det så att unga talar likadant i dag eller har det hänt något med den göteborgska dialekten? Och om det är så, hur ser det ut nu? Använder vuxna fortfarande aktivt dialektord av det här slaget, kan man se någon skillnad över ålder dvs. går det att tala om en kronolekt (för definition se teoriavsnittet)? Man har i tidigare forskning betonat det geografiska läget som en viktig aspekt för bevarandet av en dialekt (se t.ex. Grönberg 2010). Eftersom avstånden krympt i och med den tekniska och industriella utvecklingen ska detta ha lett till att dialekterna utjämnats. Dock hävdar Grönberg att den dialektala utjämningen avtagit. Hon påtalar det dialektala som en identitetsmarkör för det geografiska område man kommer från (Grönberg 2010:50).

Det är också intressant att se om det skiljer något mellan könen vad gäller bruket av dialekt och förändringar i bruket av dialektord. Inom forskningen talar man om språkliga könsskillnader. Ofta utgår man då i från ”socialt konstruerade och historiskt föränderliga könsroller, dvs genus” (Einarsson 2004). Dock verkar pendeln slå tillbaka så att man åter igen använder begreppet *kön* (Einarsson 2004). I min undersökning betraktar jag emellertid *kön* enbart ur ett biologiskt perspektiv eftersom materialet i sig inte ger utrymme för några analyser av ett socialt konstruerat kön. Män använder enligt tidigare forskning i regel fler ord och uttryck som inte ligger nära standardspråket (Andersson 1985). Därför kan det vara intressant att se om det finns en skillnad mellan män och kvinnor beträffande bruket av göteborgska dialektord. I det här arbetet redovisas resultatet och diskussionen av den undersökning som jag gjort bland ungdomar i två stadsdelar i Göteborg, Lövgärdet och Södra Skärgården samt Sätilla i Marks kommun. I undersökningen ingår också vuxna informanter från Brännö och Sätilla.

Resultaten jämförs såväl geografiskt som mellan könen. Jag kommer också att göra en jämförelse mellan åldersgrupperna, dvs en kronolektisk jämförelse. Resultaten från undersökningen kommer att jämföras med den undersökning Grönberg gjorde bland högstadieläver 1994-96 och som publicerades 1997 (Grönberg 1997). Resultaten kommer även att jämföras med Johnsons undersökning 2012

bland högstadieelever i Kungsbacka (Johnson 2012). När jag började arbetet undrade jag om någon mer än jag skulle tycka att det var särskilt intressant med en sådan här undersökning. Glädjande nog så har både ungdomar och vuxna visat ett avsevärt intresse och har med stort engagemang ställt upp och svarat på enkäten. Framförallt många vuxna har, efter att jag gjort undersökningen, gärna stannat till en stund och pratat om den göteborgska dialekten och ställt nyfikna frågor om resultatet av undersökningen.

## 1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka i vilken utsträckning ungdomar i åldern 13-16 år och vuxna äldre än 40 år använder och förstår göteborgska dialektord. Resultaten kommer att jämföras med tidigare undersökningar. För att uppnå syftet har jag följande frågeställningar.

1. I vilken utsträckning förstår informanterna de valda dialektorden?
2. Finns det en skillnad mellan ungdomarna och de vuxna informanterna?
3. Finns det en skillnad mellan könen?
4. Finns det en skillnad mellan informanter från Sätilla och Göteborg?
5. Har bruket av dialektord förändrats?

## 2. Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning om *dialekter*. För en diskussion om begreppet *dialekt* hänvisas till teorikapitlet.

Under åren 1994-96 gjorde Grönberg & Lund-Isaksson en liknande undersökning, som den som presenteras här, på högstadieelever i Göteborg med omnejd. I undersökningen studerade de med hjälp av en enkätundersökning högstadieelevers passiva dialektförståelse och deras aktiva dialektanvändning (Grönberg 1997). Resultaten redovisas i Grönberg 1997 och Grönberg 2013. För tydligheten och läsbarhetens skull kommer jag att referera till de här två källorna när resultaten diskuteras. När enkäten eller undersökningen diskuteras eller omnämns är det Grönberg 1997 som är referens. Orden till undersökningen

hämtades ur Anderssons & Ralphs *Sicket mål* och *Mål på hemmaplan* (Andersson & Ralph 1986, 1987). Dessa böcker ger en god orientering i diverse ords ursprung och under vilka tider orden använts mest frekvent. Författarna för också ett utförligt resonemang kring de olika ordens betydelse. Johnson gjorde en motsvarande undersökning i Kungsbacka 2012.

Grönbergs undersökning innefattade 27 högstadielklasser och 634 elever besvarade enkäten. Skolorna som har besökts ligger i Göteborg och kringliggande orter inom en radie av 10 mil. Undersökningen genomfördes som en del av ett större forskningsprogram om västsvenskt kultur- och samhällsliv (Grönberg 1997). Målet med undersökningen var att få svar på tre frågor:

- a) I vilken utsträckning lever den "gamla" göteborgsdialekten kvar bland dagens göteborgs ungdomar?
- b) Sprids göteborgska drag till kringliggande dialekter?
- c) Hur varierar ungdomsspråket i regionen?

Enkäten som användes vid undersökningen bestod av två delar. Den första delen innehåller 18 gamla göteborgska ord som prövar ungdomarnas passiva dialektförståelse. Den andra delen innehåller en lista med neutrala ord där ungdomarna ombeds att skriva egna ord som de kan tänka sig att använda eftersom syftet var att undersöka ungdomarnas aktiva dialektanvändning (Grönberg 1997). I den delen där ungdomarnas aktiva dialektanvändning prövades var författarens avsikt att undersöka om göteborgska ord som *bôdig* användes i stället för 'hygglig'-, med '-fart'-, '-hastighet'- hoppades författaren få fram *parra* och med '-titta'- eftersöktes *bella* (Grönberg 1997).

Johnsons undersökning är gjord på en skola i Kungsbacka och samma enkät användes som i tidigare nämnda undersökning dock endast del 1, som testar ungdomarnas passiva ordförståelse. Fyra klasser, årskurs 6-9, har deltagit i undersökningen. Grönbergs undersökning visade att antalet rätt på ordförståelsetestet, den passiva dialektförståelsen, var 10,5 i genomsnitt på alla skolor utom Hammarkulleskolan som hade 8. Genom att titta på orden ett och ett kategoriseras orden i olika kategorier som *utdöda*, *ganska ovanliga*, *ganska vanliga* och *levande*.

Vad gäller den aktiva dialektanvändningen lever en del ord kvar såsom *bamba* ('skolmatsal') medan andra knappt används överhuvudtaget som t.ex. *bella* ('titta') och *parra* ('fart', 'hastighet'). De ord som överlevt är de som är av äldre ursprung (Grönberg 1997). De

har följt med tidigare generationer när de flyttat in till Göteborg från kringliggande landskap och tagit med sig sina *dialekter*. Exempel på sådana ord är *tyken* och *knö* (Gunnarsdotter 1997).

Johnsons undersökning innefattar den första delen av enkäten, ordförståelsetestet. Undersökningen visar att en del av orden förstås relativt väl medan andra inte är lika kända. Dock visar undersökningen att förståelsen av orden har gått ner jämfört med Grönbergs undersökning. Enligt Johnson kan nedgången bero på att internet och sms ger oss nya språk som tränger undan slang och äldre ord (Johnson 2012). De mest kända är *läska* ('reta aptiten'), *dôna* ('skjuta hårt med boll') och *brassa* ('skryta'). De minst kända är *sjapp* ('kiosk'), *popper* ('fotbollsskor') och *måckligt* ('avundsvärd').

## 2.1 Dialektutjämning

De senaste dryga 150 årens samhällsutveckling har bidragit till att dialekterna luckrats upp. Industrialiseringen med den urbanisering som skedde är en bidragande faktor till uppluckringen. Den allmänna skolplikten från 1842 innebar att alla blev bekanta med skriftspråket vilket var ytterligare en bidragande faktor. Även förbättrade kommunikationer har lett till ökad rörlighet bland befolkningen. Massmedias växande roll i samhället har också bidragit till att dialekterna jämnas ut (Andersson 1985:62).

Enligt Grönberg finns det dock tecken som tyder på att dialektutjämningen avstannat. I radio och TV och andra kulturella sammanhang kan man numer höra dialekt, barnen behöver inte träna bort sin dialekt när de går i skolan. Det finns också en social faktor som spelar in i bevarandet av de dialektala dragen i språket. Genom att stärka den egna gruppidentiteten låter man inte dialekten bli helt utjämnad eller uppgå i någon annan. Därför kommer göteborgaren aldrig tala stockholmska (Grönberg 2010).

## 2.2 Prestige

Sociolingvistiska undersökningar visar att män i regel använder ett språk som inte är standardlikt, i större utsträckning än kvinnor vilket kan tolkas som att mäns språk i informella och neutrala situationer i snitt ligger under kvinnornas (Andersson 1985:74f). Det behöver dock inte alltid vara så. Högutbildade män kan tala mycket skriftsspråkslikt



när situationen så kräver. Använder man ett fint språk i formella sammanhang förknippas det med kunskap, utbildning och hög social status och ger därför en *god prestige*. I informella sammanhang skulle då det motsatta råda men det gör det inte. Att tala dialekt, svära och använda slang kan upplevas som tufft och kan då verka som ett slags *förtäckt prestige*, särskilt bland män eftersom det är egenskaper som ofta är mer eftersträvangsvärda bland män än kvinnor (Andersson 1985:74f).

### 2.3 Sexolekt

Einarsson vill foga in det som kallas ”mäns och kvinnors språk” eller ”språkliga könsskillnader” i termfamiljen med efternamnat *lekter* (Einarsson 2004:171). Den svenska termen han övervägt för detta är *genderlekt*, i anslutning till engelskans *gender*. ”Den knyter an till genusbegreppet och till olika språkliga varieteter som ordet *lekt* står för”. Einarsson väljer dock en annan term eftersom begreppet *genus* har ”stora likheter med könsroll, då det anger att kön är resultatet av uppfostran, idéer och föreställningar. Men i *genus* ingår också en viktig maktdemonstration, som markerar dominans- och underordningsmönster mellan könen” (Einarsson 2004: 171f).

Termen började användas i anglosaxisk forskning på 1970-talet och det svenska *genus* har sedan dess i allt större utsträckning använts i stället för kön och könsroll. Anledningen till att man valt begreppet *genus* är att man inte vill förleda folk till att använda biologiska förklaringar till män och kvinnors olika beteenden (Einarsson 2004: 172). Einarsson hävdar att ”det är i stället fråga om socialt konstruerade och historiskt föränderliga könsroller, dvs *genus*” (Einarsson 2004: 172). Mycket tyder dock på att de som verkar inom genusforskningen är på väg tillbaka till begreppet kön och därför, hävdar Einarsson, att det passar bättre att använda begreppet *sexolekt* (Einarsson 2004: 172).

### 2.4 Dialektimperialism

Enligt Grönberg innebär *dialektimperialism* att lokala dialektord sprider sig likt ringar på vattnet till kringliggande orter. Ett sådant ord är *bamba*. Från att ha varit ett lokalt Göteborgsfenomen på 50-talet har ordet spridit sig till kommunerna närmast utanför kommungränsen (Grönberg 2013:56). Det som ligger bakom dialektimperialism är i regel

att folk flyttar ut från storstaden till mindre platser i regionen, förbättrade kommunikationer mellan kranskommunerna och den större staden, i det här fallet Göteborg, gör att det blir lättare att ta del av kultur och nöjesliv (Grönberg 1997)

## 3. Teori

### 3.1 Dialektbegreppet

Ordet *dialekt* kommer av det grekiska *diaˆlektos* och betyder *sätt att tala, samtal* och beskriver hur man talar i ett visst område eller region (Einarsson 2004:139). Tolkar man dialektbegreppet striktare utgår det från begreppet ”språklig variabel” (Andersson 1985:60).

Såväl Andersson som Einarsson beskriver dialekt som variation på olika nivåer i språket. Variationen kan ske på fonologisk, morfologisk, lexikal och syntaktisk nivå. Exempel på variation på fonologisk nivå är förekomsten av *bakre r* som är ett dialektdrag som främst förekommer i de allra sydligaste landskapen. På morfologisk nivå kan det vara t.ex. *kasta* eller *kastade*. Lexikal variation kan vara som exempel *spann och spade* eller *hink och spade*. I Göteborg används båda uttrycken medan bara det senare används i Stockholm. Syntaktisk variation kan vara t.ex. *jag har skidorna står på verandan* eller *jag har skidorna stående på verandan* (Sundgren 2007:39).

Genom att använda sig av en fyrgradig skala ger Andersson en förklaring till distinktionen mellan dialekt och riksspråk (Andersson 1985:61f). Överst på skalan kommer *neutralt standardspråk*, därefter följer *regionalt standardspråk*, sedan kommer *utjämnad dialekt* och avslutningsvis kommer *genuin dialekt* (Andersson 1985:62). Det *neutrala standardspråket* även kallat *riksspråk* har ett skriftspråksnära uttal och det ska inte gå att placera geografiskt men det liknar dialekterna i Mälardalen. Det är inte så konstigt eftersom det var det sättet att tala som låg till grund för skriftspråket (Einarsson 2004:140). *Regional standard* är det man talar i regionens centrum.

Det finns fem olika varianter på regional standard. *Sydsvensk standard* med Lund som centrum, *västsvensk standard* med Göteborg som centrum, *uppsvensk standard* med Stockholm som centrum, *norrländsk standard* med Umeå som centrum och *finlandssvensk standard* med Helsingfors som centrum (Andersson 1985:63f).

*Utjämnad dialekt* är den dialekt vi hör om någon talar dialekt i radio eller TV. Den förekommer såväl inom landsbygd som tätort. Storstadsmålen betraktas i regel som *utjämnad dialekt*. Den sista formen av dialekt på skalan är *genuin dialekt*. När man talar om att dialekterna är hotade är det framförallt den *genuina dialekten* man menar. Den talas i regel bara på landsbygden och det är ett fåtal människor som fortfarande talar *genuin dialekt*. Ska något få kallas *genuin dialekt* måste avvikelserna finnas på samtliga språkliga nivåer (Andersson 1985: 62ff).

### 3.2 Kronolekt

Enligt Einarsson syftar termen *kronolekt* ”på språkliga varieteter som kan förknippas med olika talares ålder” (Einarsson 2004:182). Termen *kronolekt* är inte särskilt vanlig vare sig i internationell eller nordisk sociolingvistisk forskning beroende på att det sällan är åldern som är huvudmålet när sociolingvistiska undersökningar gjorts, undantaget är ungdomsspråket (Einarsson 2004:182).

Åldrande kan, enligt Einarsson, betraktas som en individuell erfarenhet men också som en kollektiv erfarenhet eftersom vi går igenom kollektiva faser i livet, vi är barn, tonåringar och pensionärer. ”Ett studium av språkliga variabler i förhållande till personers ålder kan då spegla en allmän språkhistorisk förändring, men det kan också visa skillnader mellan olika åldersstadier som en människa passerar under sitt liv( eng. age-grading) dvs *kronolekter* typ barnspråk, ungdomsspråk, vuxenspråk, pensionärsspråk” (Einarsson 2004:182). Lindström tar också upp begreppet *kronolekt* och han hävdar att ålder kanske spelar större roll än vad geografiskt läge gör för hur dialekterna utvecklas (Lindström 2010).

### 3.3 Isogloss

*Isogloss* är en annan viktig term inom dialektforskningen. *Isoglossen* är den gränslinje för utbredningen av en viss variant (Andersson 1985:61). Ett exempel är *isoglossen* för *r-ljudet*. ”Det bakre r-ljudet används söder om en linje ungefär från Varberg i väster upp mot Jönköping och sedan sydöst ut mot Oskarshamn”( Sundgren 2007:42).

### 3.4 Stadsmål

Under industrialiseringen på 1800-talet urbaniserades Sverige och stadsdialekterna började utvecklas. För Göteborg innebar det att folk från närliggande landskap flyttade in till staden. De inflyttade var i regel fler än de som bodde i staden från början och kom därför att få stort inflytande på hur stadsmålet utvecklades (Grönberg 2010). Något förenklat kan man säga att den tidiga arbetargöteborgskan bestod av ”västgötsk grammatik med bohuslänskt uttal” (Grönberg 2010). *Bamba* som är ett uttryck som uppstått i Göteborg har enligt Grönberg sedan spridit sig bland högstadieselever i Kungälv, Lerum, Kungsbacka och i viss mån till Alingsås i mycket hög grad. Ju längre bort från Göteborg man kommer desto mer avtar bruket av de göteborgska dialektorden. (Grönberg 2013:57). Vårgårda, Borås och Varberg skiljer sig från övriga regionen vilket kan förklaras med att de ligger långt från Göteborg både geografiskt och socialt/kulturellt (Grönberg 2013:57).

## 4. Metod och material

### 4.1 Metodval

Som metod för undersökningen valde jag att utföra en enkätundersökning. Anledningen till att enkät valts som undersökningsmetod är att ett större antal informanter kan undersökas. Fördelen med det är att man kan se tendenser åt vilket håll ett användande av dialektorden pekar. Nackdelen är att man inte kan dra några säkra slutsatser. Dels är underlaget för litet och dels kan man inte veta om ordförståelsen är så omfattande som enkätsvaren visar, informanterna kan ha chansat. Fördelen med att intervjua ett färre antal informanter är att man hade kunnat dra mer exakta slutsatser av informanternas svar. Nackdelen är att det blir få intervjusvar och det är svårt att se några tendenser åt vilket håll dialektbruket går.

Resultaten av min undersökning redovisas i olika tabeller och jämförs med Grönbergs (1997) och Johnsons undersökningar (2012). Grönberg använder begreppen *utdöda*, *ganska ovanliga*, *ganska vanliga* och *levande* och den begreppsbildningen använder jag också. Med *utdöda* ord avser Grönberg ord som förstås av en tredjedel eller färre av informanterna (Grönberg 2013:16f). Med *ganska ovanliga* avser hon att ungefär hälften valt rätt alternativ, med *vanliga* avser hon

att ungefär 2/3 valt rätt svarsalternativ och med levande menar hon att "nästan alla" valt rätt svarsalternativ (Grönberg 1997). Det kan kanske tyckas att det är lite märkligt att betrakta 33% belägg av ett ord som *utdött* men det är nog rimligt att ta i beaktande att ett antal elever faktiskt kan ha chansat rätt. Trots att indelningen i kategorier kan uppfattas som trubbig kommer jag att använda mig av samma kategorier för att kunna göra jämförelser. Jag kommer även att redovisa absoluta tal och procentsatser liksom Johnson gör och de kommer att jämföras med min undersökning.

Undersökningen innebar att ett antal informanter fick fylla i en enkät som innehåller två delar (se bilaga 1). Den första delen består av arton göteborgska dialektord där undersökningen syftar till att pröva informanternas passiva *dialektförståelse*. Till varje ord ges tre svarsalternativ och informanterna skulle markera det alternativ de tror ordet betyder. Eftersom informanterna har 33,3% chans att gissa rätt vad orden betyder kanske man inte ska dra allt för säkra slutsatser av resultaten. Det finns en risk att fler markerar rätt svarsalternativ än vad det är som egentligen förstår ordet. För att undvika den risken kanske ett svarsalternativ, "jag vet inte", skulle läggas till. Den andra delen innehåller ett antal vardagliga standardsvenska ord. Informanterna ombads skriva synonymer, som de kan tänka sig att använda i stället för de aktuella orden för att ge prov på deras aktiva *dialektanvändning*. Visar det sig här att de anger de eftersökta dialektorden kan de tyda på att de kan tänka sig att använda orden i sitt aktiva ordförråd. Även här kanske man inte ska dra för stora växlar av resultatet. Det kan vara så att informanterna känner till de eftersökta orden och att de kan tolkas av informanterna som att de aktivt använder dem även om de inte gör det. Trots ovannämnda svagheter är det ändå troligt att resultaten pekar i en viss riktning som indikerar såväl förståelse som bruk.

Här följer orden i den passiva dialektförståelsedelen. Orden inom parentes avser den rätta betydelsen. 'Tetig' (underlig), 'åpen' (glupsk), 'hånka' (åka snålskjuts), 'brassa' (skryta), 'fippla/feppla' (fumla), 'hysta' (kasta), 'träd' (krukväxt), 'sjapp' (kiosk), 'läska' (reta aptiten), 'dôna' (föra oväsen), 'dôna' (skjuta hårt med boll), 'smeka' (smörgås), 'tjomme' (kompis), 'exter' (dumheter), 'môsa' (gå långsamt), 'måckligt' (avundsvärt), 'kinne' (bio), 'popper' (fotbollsskor).

Det undersökta orden är ganska gamla och man kanske kan undra om det är intressant att undersöka dem i dagens läge, om det inte finns andra ord att undersöka i stället? Det ena utesluter inte det andra.

Eftersom Grönberg gjorde sin undersökning för snart 20 år sedan kan det vara av intresse att se om det hänt något i endera riktningen i jämförelse med Grönbergs undersökning.

Enkäten består också av en del som handlar om informanterna vad gäller kön, ålder, bostadsort, om de bott någon annanstans och uppgifter om föräldrarnas födelsestad eller landskap. Den enda information som beaktats är informanternas kön, ålder och bostadsort. Övrig information har jag valt att helt bortse från eftersom jag har varit tvungen att göra en avgränsning här. Anledningen till att det ändå är med är att jag vill att enkäten ska vara så lik ursprungsenkäten som möjligt.

## **4.2 Urval och avgränsningar**

Informanterna kommer från olika stadsdelar i Göteborg och Sätilla i Marks kommun. Jag har valt att undersöka ungdomar i högstadieåldern samt vuxna som är 40 år eller äldre. Skälen till detta är att det är intressant att se om det skiljer något i förståelsen och bruket av dialektorden mellan ungdomar i dag och de som var unga på 70-talet och tidigare. Det är också intressant att se om göteborgskan sprider sig utanför kommunens gränser vilket i forskningen benämns som göteborgsimperialism (Grönberg1997).

Undersökningen har gått till så att jag har besökt ett antal skolor, Sätilaskolan, Lövgårdesskolan och Styröskolan samt två livsmedelsbutiker, en på Brännö och en i Sätilla. På Sätilaskolan, där jag själv jobbar, har samtliga klasser på 7-9enheten deltagit. Det innebär att två klasser i åk 7, tre klasser i åk 8 och två klasser i åk 9 deltagit. På Lövgårdesskolan har tre klasser i åk 9 deltagit och på Styröskolan har två klasser i åk 7 deltagit. Denna något ojämna fördelning beror på att det är dessa skolor och de lärare som ansvarar för respektive klasser som har varit vänliga nog att ta emot mig för att göra min undersökning. Samtliga elever, utom en, på plats valde att delta i undersökningen. Det markerades med att eleven lämnade in en icke ifylld enkät.

Ett flertal skolor i västra Göteborg har, utan vidare motivering, avböjt att delta i undersökningen. Vuxna informanter har jag nått genom att stå i Brännö Handel och Livsmedelsbutiken i Sätilla. Anledningarna till att jag valde att stå i affärerna på Brännö och i Sätilla är att jag känner de som äger affärerna, vilket gör att det blir lättare att få göra undersökningar av det här slaget. Den andra anledningen är att en affär är ett bra ställe att få tag i många informanter i rätt åldersgrupp, 40+, på

relativt kort tid. För att dra några säkra slutsatser kan man knappast säga att urvalet är representativt, det är en relativt liten undersökning i relativt begränsade områden. Dock kan man kanske se tendenser vad gäller förståelsen och bruket av dialekt och undersökningen kan ses som ett bidrag och inlägg i diskussionen.

### **4.3 Genomförande**

På skolorna har jag själv besökt de klasser som deltagit i undersökningen så att samtliga informanter har fått samma information. I fall det skulle uppstå några frågor var det bra att vara på plats. Den informationen som gavs, förutom syftet med undersökningen var att enkäten skulle fyllas i enskilt och att endast ett alternativ skulle markeras. Vad gäller den andra delen av enkäten, som består av ord som informanterna ska skriva synonymer till, gavs informationen att de skulle skriva synonymer som de själva kunde tänka sig att använda. Här kunde informanterna skriva flera synonymer om de använde det. Detta för att se de aktiva bruket av dialektord. Samma information som gavs i skolorna har också givits i de två livsmedelsbutikerna.

### **4.4 Etisk hänsyn**

Vid själva tillfällena för undersökningen har jag gått igenom med samtliga informanter vad undersökningen går ut på samt att den är helt anonym. Jag har också påtalat att det är helt frivilligt att delta. Ett fåtal vuxna informanter valde att inte delta efter att de informerats om syftet med undersökningen.

## **5. Resultat och jämförelse**

### **5.1 Resultatredovisning**

På nästa sida följer tabell 1 som visar hur informanterna svarat på dialektförståelsetestet. Med tjejer och killar avses högstadieelever och med kvinnor och män avses vuxna som är 40 år eller äldre. Kolumnen till vänster under respektive grupp anger absoluta tal och anges med A. Kolumnen till höger under respektive grupp anger procent och anges med %. Summa inform. längst ner i tabellen står för summa informanter i respektive grupp.

*Tabell 1. Dialektförståelse*

	Tjejer		Killar		Tjejer		Killar		Tjejer		Killar		Kvinn.		Män		Kvinn.		Män		Övriga	
	Lövgär		Lövgär		Styrsö		Styrsö		Sätla		Sätla		Brännö		Brännö		Sätla		Sätla			
	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%
Tetig	10	50	10	53	9	56	8	40	57	69	46	42	41	100	46	100	25	100	24	100	9	100
Åpen	12	60	6	32	13	81	16	80	56	67	54	78	40	98	45	98	25	100	24	100	8	89
Hånka	9	45	8	42	15	94	15	75	38	46	28	41	32	78	40	87	21	84	21	88	6	67
Brassa	9	45	11	58	10	62	15	75	69	83	52	75	24	59	34	74	13	52	19	79	5	56
Fippla	10	50	6	32	9	56	10	50	57	69	52	75	41	100	46	100	25	100	24	100	9	100
Hysta	6	30	3	16	9	56	7	35	24	29	36	52	41	100	46	100	25	100	22	92	9	100
Träd	14	70	16	84	12	75	11	55	46	55	40	58	31	76	33	72	20	80	16	67	7	78
Sjapp	3	15	6	32	3	19	8	40	26	31	24	35	37	90	39	85	21	84	16	67	7	78
Läska	15	75	9	47	16	100	20	100	78	94	63	91	40	98	46	100	22	88	22	92	9	100
Döna	10	50	14	74	12	75	16	80	70	84	55	80	38	93	44	96	25	100	22	92	9	100
Döna	3	15	6	32	7	44	13	65	36	43	39	57	13	32	33	72	10	40	16	67	5	56
Smeka	6	30	6	32	5	31	7	35	25	30	24	35	29	71	25	54	11	44	10	42	7	78
Tjomm e	2	10	8	42	4	25	5	25	50	60	54	78	40	98	46	100	24	96	24	100	9	100
Exter	6	30	4	21	11	69	11	55	43	52	27	39	38	93	41	89	24	96	22	92	8	89
Mösa	7	35	4	21	9	56	9	45	47	57	37	54	35	85	44	96	22	88	23	96	9	100
Mäckli gt	0	0	2	11	7	44	5	25	32	39	20	29	37	90	44	96	21	84	19	79	9	100
Kinne	5	25	9	47	5	31	5	25	37	45	32	46	40	98	42	91	19	76	21	88	9	100
Popper	6	30	6	32	4	25	1	5	22	27	13	19	18	44	29	63	6	24	8	33	3	33
Summa inform.	20		19		16		20		83		69		41		46		25		24		9	

Undersökningen består 372 enkätsvar fördelat på 185 kvinnor/tjejer, 178 män/killar samt ytterligare 9 som det inte gick att utläsa om det var man eller kvinna som svarat vilka placerades i kategorin *övriga*. Samtliga enkätsvar som hamnar under kategorin *övriga* kommer från informanter som svarade i Brännö Handel.



Resultat för *övriga* redovisas i tabell 1 och tabellerna 6 och 7 som visar resultaten vad gäller geografiskt läge och ålder. Svaren i den kategorin kommer inte att tas med i jämförelsen med Grönbergs och Johnsons undersökningar eftersom de är så få och svaren inte påverkar slutresultatet i nämnvärd grad. 119 tjejer och 66 kvinnor har svarat på enkäten och 108 killar och 70 män har svarat. Alla informanter har inte markerat alla ord och alla har heller inte skrivit någon synonym till orden i del två.

Den första frågan i mina frågeställningar är i vilken utsträckning de undersökta informanterna förstår de valda dialektorden? I tabell 1 på föregående sida redovisas i vilken utsträckning informanterna angett rätt svarsalternativ.

Grönberg (1997) kategoriserade orden i fyra olika grupper när hon gjorde sin undersökning. Kategorierna är *utdöda*, *ganska ovanliga*, *ganska vanliga* och *levande*. De *utdöda* orden var *sjapp*, *smeka*, *kinne* och *popper*. Tabell 2 kommer att visa hur utfallet blivit vid den nu genomförda undersökningen. Absoluta tal står till höger och procentsatser till vänster. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 2. Utdöda

	Tjejer Lövgär.		Killar Lövgär.		Tjejer Styrsö		Killar Styrsö		Tjejer Sättila		Killar Sättila		Kvinnor Brännö		Män Brännö		Kvinnor Sättila		Män Sättila	
	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%
Sjapp	3	15	6	32	3	19	8	40	26	31	24	35	37	90	39	85	21	84	16	67
Smeka	6	30	8	42	5	31	7	35	25	30	24	35	29	71	25	54	11	44	10	42
Kinne	5	25	9	47	5	31	5	25	37	45	32	46	40	98	42	91	19	76	21	88
Popper	6	30	6	32	4	25	1	5	22	27	13	19	18	44	29	63	6	24	8	33
Summa inform.	20		19		16		20		83		69		41		46		25		24	

Av tabellen går att utläsa att ålder är den faktor som spelar störst roll vad gäller förståelsen av orden. De ord som sticker ut mest är *sjapp* och *popper*. Bland elever i göteborgsskolorna är *sjapp* ovanligt, särskilt bland tjejerna. Sex av 36 tjejer känner till betydelsen dvs. knappt 17%. Sammanlagt har 20 elever i göteborgsskolorna markerat rätt betydelse av ordet, drygt 26%.

I Sätila är det något fler elever som markerat rätt betydelse av ordet, 50 elever av 152 dvs. knappt 33%. Bland vuxna är däremot förståelsen av ordet mycket hög oavsett om det är informanter från Brännö eller Sätila. De som sticker ut i sammanhanget är män från Sätila, 67% av informanterna känner till betydelsen medan de andra ligger på mellan 84-90%.

Jämfört med Grönbergs (1997) undersökning finns både likheter och skillnader. Förståelsen av ordet bland ungdomarna i Göteborgsskolorna är låg. Sätilaungdomarna visar dock upp en något annorlunda bild. Knappt 33% visar på att ordet inte är lika ovanligt som på göteborgsskolorna. I Grönbergs undersökning var det eleverna från Vårgårda som förstod ordet i högst grad, nästan alla (Grönberg 1997). Enligt Johnsons undersökning förstod 25% av eleverna på en skola i Kungsbacka *sjapp*.

*Popper* är ett ovanligt ord bland eleverna oavsett om de är från Göteborg eller Sätila. Av samtliga elever var det 52 st. dvs knappt 23% som markerade rätt betydelse av ordet. Det som sticker ut allra mest är att *en* av killarna på Styröskolan kände till ordets rätta innebörd. Bland vuxna förstår man ordet i högre grad men inte alls på samma nivå som flera andra ord. Män från Brännö sticker ut med att ligga ganska mycket högre än övriga, 63% har markerat rätt betydelse. Grönbergs undersökning visar att 11% av eleverna markerade rätt svarsalternativ (Grönberg 2013:16). Johnsons undersökning visar att 27 elever av sammanlagt 82 markerade rätt betydelse av ordet dvs. knappt 33%.

När det gäller ordet *smeka* framgår det att både geografi och ålder spelar in. Ungdomarna ligger mellan 30-42%. De som utmärker sig lite är pojkar i Lövgärdet, 42%. Annars ligger samtliga mellan 30-35%. Bland vuxna däremot visar det sig att informanterna från Brännö ligger avsevärt högre än informanterna från Sätila, särskilt kvinnliga informanter från Brännö ligger högt, 71%. Grönbergs undersökning visar att 19% av eleverna markerat rätt svarsalternativ (Grönberg 2013:16). Av eleverna i Johnsons undersökning var det 38 elever som markerat rätt alternativ dvs. 46%.

*Kinne* uppvisar lite varierande resultat. Förståelsen av ordet är väldigt hög bland vuxna informanter, kvinnor i Sätila sticker ut med lite lägre resultat än övriga, 76%. Bland ungdomarna är variationen större. De som visar högst resultat är ungdomar i Sätila och pojkar i Lövgärdet, ca 45%. Killar på Styrö och tjejer i Lövgärdet uppvisar ett resultat på 25%

medan 31% av tjejerna på Styrösö har markerat rätt alternativ. Resultatet är lite spretigt och det är svårt att dra några andra slutsatser än att ålder är den mest avgörande faktorn vad gäller förståelsen av ordet. Grönbergs undersökning visar att 33% av eleverna svarat rätt (Grönberg 2013:16). Ungdomarna i Kungsbacka ligger enligt Johnson på ungefär 39%.

Bland kategorin *ganska ovanliga* har Gunnarsdotter orden *brassa*, *träd*, *tjomme* och *exter*. Ungefär hälften av eleverna i Grönbergs undersökning förstod orden som hamnat i kategorin *ganska ovanliga*. Tabell 3 visar resultatet för de aktuella orden i min undersökning. Absoluta tal står till vänster och procentsatser till höger. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 3. *Ganska ovanliga*

	Tjejer Lövgär		Killar Lövgär		Tjejer Styrösö		Killar Styrösö		Tjejer Sätilla		Killar Sätilla		Kvinn. Brännö		Män Brännö		Kvinn. Sätilla		Män Sätilla	
	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%
Brassa	9	45	11	58	10	62	15	75	69	83	52	75	24	59	34	74	13	52	19	79
Träd	14	70	16	80	12	75	11	55	46	55	40	58	31	76	33	72	20	80	16	67
Tjomme	2	10	8	42	4	25	5	25	50	60	54	78	40	98	46	100	24	96	24	100
Exter	6	30	4	21	11	69	11	55	43	52	27	39	38	93	41	89	24	96	22	92
Summa inform.	20		19		16		20		83		69		41		46		25		24	

I jämförelse med Grönbergs undersökning skiljer sig resultaten en del. *Brassa* verkar förstås i högre utsträckning av dagens ungdomar med undantag av tjejer i Lövgärdet som ligger på ett resultat strax under hälften. De som sticker ut allra mest är tjejerna i Sätilla som uppvisar 83% rätt markerad betydelse av ordet. Någon tjej i från flera av de undersökta klasserna på Sätilaskolan har svarat rätt så det är inte något lokalt fenomen i någon särskild klass. Ålder verkar inte vara en avgörande faktor vad det gäller den passiva förståelsen av ordet.

*Träd* har många svarat rätt på. Ålder verkar inte heller här vara en avgörande faktor, resultaten ligger på över 50% bland alla informantgrupper. Sätilaungdomar och killar på Styrösökolan tenderar att ligga lite lägre än övriga.

*Tjomme* däremot uppvisar stor variation. Bland ungdomarna i Göteborg får ordet nästan betraktas som *utdött* förutom bland killarna i Lövgärdet, där är det inte helt ovanligt. Sätillaeleverna visar upp rätt högra siffror i förhållande till övriga ungdomar vilket är lite överraskande. Ålder verkar spela en avgörande roll vad gäller förståelsen av ordet. Nästintill samtliga vuxna informanter, oavsett geografiskt läge eller för den delen kön, har markerat rätt betydelse av ordet.

*Exter* visar också upp viss variation i huruvida informanterna känner till ordets betydelse. Här verkar det som att ålder är den absolut avgörande faktorn, äldre informanter svarar rätt i väldigt hög grad. Bland ungdomarna är det intressant att konstatera att tjejerna svarar rätt i störst utsträckning på samtliga tre skolor. Tjejerna på Styröskolan sticker även ut med att ligga relativt högt i förhållande till Grönbergs undersökning.

Johnsons undersökning visar följande resultat av förståelsen av orden. *Brassa* 85%, *träd* 44%, *tjomme* 65% och *exter* 44%. Resultaten skiljer sig en del från de i min undersökning, dock går det att konstatera att *brassa* visar på vissa likheter eftersom det förstås i relativt hög grad av samtliga ungdomar förutom av tjejer i Lövgärdet.

Den tredje kategorin enligt Grönbergs indelning är *ganska vanliga*. I denna grupp återfinns orden *tetig*, *hånka*, *dôna* i betydelsen 'skjuta hårt med boll', *môsa* och *måckligt*. Nedan följer tabell 4 där resultatet av orden från min undersökning presenteras. Absoluta tal står till vänster och procentsatser till höger. Summa inform. avser antal informanter

*Tabell 4 Ganska vanliga*

	Tjejer Lövgär.		Killar Lövgär.		Tjejer Styrö		Killar Styrö		Tjejer Sätilla		Killar Sätilla		Kvinnor Brännö		Män Brännö		Kvinnor Sätilla		Män Sätilla	
	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%
Tetig	10	50	10	53	9	56	8	40	57	69	42	61	41	100	46	100	25	100	24	100
Hånka	9	45	8	42	15	94	15	75	38	46	28	41	32	78	40	87	21	84	21	88
Dôna	3	15	6	32	7	44	13	65	36	43	39	57	13	32	33	72	10	40	16	67
Môsa	7	35	4	21	9	56	8	45	47	57	37	54	35	85	44	96	22	88	23	96
Måckligt	0	0	2	11	7	44	5	25	32	39	20	29	37	90	44	96	21	84	19	79
Summa inform.	20		19		16		20		83		69		41		46		25		24	

I den här kategorin visar mina resultat stora avvikelser från Grönbergs. I hennes undersökning markerade ungefär 2/3 av informanterna rätt svarsalternativ. Så är inte fallet enligt tabellen på föregående sida. Det som avviker mest är ordet *måckligt*. Det är i stort sett *utdött* i Lövgärdet och bland killarna på Styrso. Bland tjejerna på Styrso så är det förekommande i inte alltför vid utsträckning. Sätlaungdomarna verkar inte heller känna till ordets betydelse i någon vidare omfattning. Vuxna informanter avviker åt andra hållet, väldigt många verkar känna till ordets rätta betydelse. Här ser det ut som att den geografiska faktorn spelar en viss roll. Vuxna i Göteborg har markerat rätt svar i större utsträckning än vad informanterna i Sätla gjort.

Eleverna på Styrso skolan utmärker sig vad gäller ordet *hånka*, som betyder 'åka snålskjuts'. Deras resultat ligger högt över de andra ungdomarnas i antal rätta svar. Tjejerna ligger till och med över de vuxnas resultat. Det lite lustiga i sammanhanget är att tvåhjuliga mopeder inte är tillåtna i södra skärgården utan särskilt tillstånd. Dock finns många flakmopeder.

Rent generellt går det av tabellen utläsa att ålder är den faktor som spelar störst roll. Vuxna informanter känner i regel till ordens betydelse i mycket högre grad än vad ungdomarna gör. *Dôna* avviker dock lite från mönstret. Framförallt kvinnorna visar upp en relativt låg grad av medvetenhet av ordets rätta betydelse, detta oavsett geografiskt läge. Vad gäller samtliga ord i kategorin går det att utläsa en viss geografisk skillnad. Eleverna i Lövgärdet har markerat färre rätta svarsalternativ på i stort sett samtliga ord. På *tetig* har färre killar på Styrso skolan markerat rätt svarsalternativ än eleverna i Lövgärdet. Johnsons undersökning visar ungefär samma resultat som Grönbergs med den skillnaden att *måckligt* markerades med rätt svarsalternativ av 31% av informanterna, något högre än killarnas i Sätla och på Styrso.

Den avslutande kategorin i Grönbergs undersökning är de orden som betraktas som *levande*. Hur utfallet blev i min undersökning presenteras i tabell 5 på nästa sida. Absoluta tal står till vänster och procentsatser till höger. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 5 Levande

	Tjejer Lövgär.		Killar Lövgär.		Tjejer Styrsö		Killar Styrsö		Tjejer Sätla		Killar Sätla		Kvinnor Brännö		Män Brännö		Kvinnor Sätla		Män Sätla	
	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%
Åpen	12	60	6	30	13	81	16	80	56	67	54	78	40	98	45	98	25	100	24	100
Fi/eppla	10	50	6	32	9	56	10	50	57	69	52	75	41	100	46	100	25	100	24	100
Hysta	6	30	3	16	9	56	7	35	24	29	36	52	41	100	46	100	25	100	22	92
Läska	15	75	9	47	16	100	20	100	78	94	63	91	40	98	46	100	22	88	22	92
Döna= 1	10	50	14	74	12	75	16	80	70	84	55	80	38	93	44	96	25	100	22	92
Summa inform.	20		16		19		20		83		69		41		46		25		24	

Grönberg konstaterar i sin undersökning att ”nästan alla” förstår orden i kategorin *levande*. Tabellen ovan visar att fallet inte alls är så i min undersökning, det är egentligen ganska stora avvikelser från Grönbergs resultat. Bland de yngre informanterna avviker eleverna från Lövgärdet i högst grad från Grönbergs resultat. Eleverna i Sätla och på Styrsö har en svarsfrekvens som skulle kategorisera orden i gruppen *ganska vanliga*. De vuxna informanternas svar överensstämmer med det resultat Grönberg fick för knappt 20 år sedan. *Läska* är annars det ord som flest verkar förstå. Det mest intressanta resultatet för det ordet är att kvinnorna i Sätla hamnar på 88%. De har 100%-ig förståelse på de andra orden inom kategorin *levande*.

Johnsons undersökning visar att eleverna i Kungsbacka ligger på en relativt hög förståelse av orden. Även här är det många som förstår *läska*, 99%. *Hysta* utmärker sig genom att det ligger på 51%, övriga hamnar mellan 80-89%.

Vid en jämförelse av informanternas förståelse av de undersökta dialektorden vad gäller geografi, ålder och kön utkristalliseras följande. Tabell 6 visar fördelningen geografiskt, tabell 7 visar fördelningen efter ålder och tabell 8 visar hur det fördelades utefter kön.

Av tabell 6 (se sid 19) går att utläsa att informanter nådda i södra skärgården i störst utsträckning förstår de undersökta orden, sedan kommer informanterna från Sätla och därefter följer de från Lövgärdet. Det ord som flest förstår oavsett geografiskt läge är *läska*.

*Måckligt* uppvisar rätt stor variation beroende på var man bor. 2 informanter, 5%, av informanterna i Lövgärdet har markerat rätt

betydelse av ordet medan 93, 71%, av informanterna från södra skärgården svarat rätt. I Sätla har 92, 46%, svarat rätt så de hamnar någonstans emellan. Ett annat ord som visar varierande resultat är *dôna* i betydelsen 'skjuta hårt med boll'. Informanter i södra skärgården och Sätla har svarat rätt i drygt dubbelt så stor utsträckning som informanterna i Lövgärdet. Orden *sjapp* och *hysta* visar också på stora avvikelser där informanterna i Lövgärdet i lägre utsträckning svarar rätt än övriga. Absoluta tal står till vänster och procentsatser till höger. Siffrorna avser informanter som svarat rätt.

Tabell 6. Geografiskt

	Lövgärdet		S. skärgården		Sätla	
	A	%	A	%	A	%
Tetig	20	51	104	79	148	74
Åpen	18	46	114	87	159	79
Hånka	17	44	102	78	108	54
Brassa	20	51	83	63	153	76
Fippla/Feppla	16	41	106	81	158	79
Hysta	9	23	103	79	107	53
Träd	30	77	87	66	122	61
Sjapp	9	23	87	66	87	43
Läska	24	62	122	93	185	92
Dôna (betydelse 1)	24	62	110	84	172	86
Dôna (betydelse 2)	9	23	66	50	101	50
Smeka	14	36	66	50	70	35
Tjomme	10	26	95	73	152	76
Exter	10	26	101	77	116	58
Môsa	11	28	97	74	129	64
Måckligt	2	5	93	71	92	46
Kinne	14	36	92	70	109	54
Popper	12	31	52	40	49	24
Summa informanter	39		132		201	

I tabell 7 följer åldersfaktorn. Absoluta tal står till vänster och procentsatser till höger. Siffrorna avser informanter som svarat rätt.

*Tabell 7. Ålder*

	Ungdomar		Vuxna	
	A	%	A	%
Tetig	136	60	145	100
Åpen	157	69	142	98
Hånka	113	50	100	69
Brassa	166	73	95	66
Fippla/Feppla	144	63	145	100
Hysta	85	37	143	99
Träd	139	61	107	74
Sjapp	70	31	120	83
Läska	201	89	139	96
Dôna (betydelse 1)	177	78	138	95
Dôna (betydelse 2)	99	44	77	53
Smeka	75	33	82	57
Tjomme	123	54	143	99
Exter	102	45	133	92
Môsa	103	45	133	92
Måckligt	76	33	111	77
Kinne	98	43	132	91
Popper	52	23	64	44
Summa informanter	227		145	

Av tabell 7 går att utläsa att ålder spelar stor roll vad gäller förståelsen av de undersökta orden. Vuxna informanter har svarat rätt i större utsträckning på samtliga ord utom ett, *brassa*. *Läska* visar många att de förstår, det skiljer inte så mycket mellan åldersgrupperna. Endast några få procent fler vuxna visar att de förstår ordet. *Popper* är det ord som förstås i lägst grad oavsett ålder. I tabell 8 redovisas hur informanterna



svarat utefter kön. Absoluta tal står till höger och procentsatser till vänster. Siffrorna avser informanter som svarat rätt.

*Tabell 8. Kön*

	Tjejer/ kvinnor		Killar/ män	
	A	%	A	%
Tetig	90	49	130	73
Åpen	146	79	145	81
Hånka	115	62	112	63
Brassa	125	68	131	74
Fippla/Feppla	142	77	138	78
Hysta	105	57	114	60
Träd	123	67	116	65
Sjapp	90	49	93	52
Läska	171	93	160	90
Dôna (betydelse 1)	155	84	151	85
Dôna (betydelse 2)	69	37	107	60
Smeka	76	41	74	42
Tjomme	120	65	137	77
Exter	122	66	101	57
Môsa	120	65	117	66
Måckligt	97	53	90	51
Kinne	106	58	109	61
Popper	56	30	57	32
Summa informanter	184		178	

Av tabell 8 går att utläsa att det generellt inte skiljer så mycket mellan könen. Några ord sticker ut med stora skillnader men inte alls i den utsträckning som tidigare sociolingvistisk forskning visat. De ord som uppvisar störst skillnad är *dôna* i betydelsen 'skjuta hårt med boll' och *tetig*.

## 5.2 Aktiv dialektanvändning

I det här avsnittet redovisas informanternas aktiva dialektanvändning i tabellform. Tabell 9 visar frekvensen av ordet *bamba* i stället för ordet 'skolmatsal'. Siffrorna till vänster anger absoluta tal och siffrorna till höger anger procent. Summa inform. Anger summa informanter.

Tabell 9. Skolmatsal. Det ord som eftersöks är *bamba*.

	Tjejer Lövgär.		Killar Lövgär		Tjejer Styrsö		Killar Styrsö		Tjejer Sätla		Killar Sätla		Kvinn. Brännö		Män Brännö		Kvinn. Sätla		Män Sätla	
	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%
Bamba	18	90	16	84	15	94	18	90	41	49	34	49	38	93	44	96	23	92	23	96
Summa inform.	20		19		16		20		83		69		41		46		25		24	

Av tabell 9 framgår att alla informantgrupper i Göteborg i hög grad kan tänka sig att använda *bamba* i stället för 'skolmatsal'. Av ungdomarna i Sätla kan nära hälften tänka sig att använda *bamba* och det visar på samma tendens som Grönbergs undersökning, att användandet sjunker ju längre från Göteborg man kommer. Vad gäller vuxna så är det anmärkningsvärt att nästan alla informanter i Sätla kan tänka sig att använda *bamba*.

Tabell 10 visar frekvensen av alternativa uttryck till 'gnida in snö i ansiktet'. En person kan ha angett mer än ett uttryck. Siffrorna som redovisas är antal belägg/uttryck. Summa inform. avser antal informanter.

*Tabell 10. Gnida in snö i ansiktet. De ord som eftersöks är gira,göra och sylta.*

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär.	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätils	Killar Sätila	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätila	Män Sätila
Mula	17	14	13	19	72	56	15	20	12	15
Mulla	1		2			4		1		
Molla					1					
Möla					1	1	6	7	5	1
Göra						1	5	7	2	7
Gira					1	3		5	1	
Gura									1	1
Mosa							2	2		1
Pala							1			
Målla									1	
Sylta							7	3	1	
Mola								2		
Summa inform.	20	19	16	20	83	69	41	46	25	24

Av tabell 10 framgår att *mula*, som är det mest standardlika, är det alternativ till 'gnida in snö i ansiktet' som har flest belägg. Sedan följer i tur och ordning *möla*, *göra* och *sylta*. Ålder verkar spela stor huruvida informanterna kan tänka sig att använda andra uttryck än *mula*. Vuxna kan tänka sig att i större utsträckning använda andra uttryck än *mula* för att säga 'gnida in snö i ansiktet'. Det tredje ordet som redovisas är 'uppkäftig'. Även här kan en person ha angett mer än ett uttryck. Siffrorna anger antal belägg/uttryck. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 11. Uppkäftig. Det ord som eftersöks är *tyken*.

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär.	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Tyken	3	1	1	2	29	19	25	30	20	13
Kaxig	10	11	15	9	45	24	3	3		1
Summa inform.	20	19	16	20	83	69	41	46	25	24

Tabell 11 visar att både ålder och geografiskt läge spelar roll i vilken utsträckning informanterna kan tänka sig använda *tyken* eller *kaxig* som alternativ till 'uppkäftig'. *Tyken* anses vara göteborgskt och *kaxig* är neutral standard därför är det anmärkningsvärt att ungdomarna i Sätla i större utsträckning kan tänka sig använda *tyken* än vad ungdomarna i Lövgärdet och på Styrsöskolan gör. Man kan också utläsa att vuxna i låg utsträckning använder *kaxig*, *tyken* är det som verkar användas mest frekvent. Det fjärde ordet som redovisas är 'trängas'. En person kan ha angett mer än ett alternativ. Siffrorna anger antal belägg/uttryck. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 12. Trängas. Det ord som eftersöks är *knö*.

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär.	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Knö	1	1	8	6	23	22	38	42	22	20
Knöka			3	3	12	10		1		
Summa inform.	20	16	19	20	83	69	41	46	25	24

Tabell 12 visar att nästan samtliga vuxna informanter kan tänka sig att använda *knö* som alternativ till 'trängas', *knöka* har fått ett belägg bland vuxna. Bland de yngre informanterna råder lite större variation även om *knö* är det som dominerar förutom bland ungdomarna i Lövgärdet. Förutom 2 informanter använder de inte alternativ till 'trängas'.

Det femte uttrycket som redovisas är '(ha) tur'. Siffrorna anger absoluta tal. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 13. (Ha) tur. Det ord som eftersöks är *röta*.

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär.	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Röta				1	6	22	6	17	8	6
Summa inform.	20	19	16	20	83	69	41	46	25	24

Enligt tabell 13 använder ungdomarna i Lövgärdet inte *röta* överhuvudtaget och på Styrsöskolan använder en av informanterna som deltagit i undersökningen *röta*. Framförallt killar i Sätla och män på Brännö kan tänka sig att använda uttrycket. I tabell 14 kommer uttrycket 'skjuta hårt' (med boll) redovisas. Mer än ett alternativ kan ha angetts av en person. Siffrorna anger antal belägg/uttryck. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 14. Skjuta hårt (med boll). Det ord som eftersöks är *dôna*.

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär.	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Dôna		1	4	9	21	18	4	22	5	9
Bomba	9	11		1	6	13				
Summa inform.	20	16	19	20	83	69	41	46	25	24

Tabell 14 visar att någon i samtliga informantgrupper, utom tjejer i Lövgärdet kan tänka sig att använda ordet *dôna*. Ett annat intressant resultat är att *bomba* enbart används av ungdomar och då i synnerhet av elever på Lövgärdesskolan och Sätilaskolan. Resultatet stämmer rätt bra överens med Grönbergs undersökning. Kanske att *bomba* utmärker sig lite eftersom så många i Lövgärdet använder det. Enligt Grönberg används det främst i Varberg för att sedan följa järnvägen till Borås. En elev på Styrsöskolan använder uttrycket. Kvinnor över 40 verkar inte, i särskilt hög grad, använda något uttryck för att 'skjuta hårt (med boll)' överhuvudtaget. 9 informanter av 66 har angett något annat uttryck. Tabell 15 visar i vilken utsträckning informanterna kan tänka sig att använda alternativa ord till 'spotta'. Siffrorna anger absoluta tal. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 15. Spotta. Det ord som eftersöks är *gi/egga*

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Gi/egga							14	18	4	6
Summa inform.	20	16	19	20	83	69	41	46	25	24

Enligt tabell 15 är ålder helt avgörande om informanterna kan tänka sig att använda det göteborgska uttrycket *gigga/gegga*. 32 av 87 informanter från Brännö kan tänka sig att använda ordet och 10 vuxna i Sätla kan tänka sig att använda det. Ingen av de skolungdomar som deltagit i undersökningen använder ordet. Tabell 16 visar alternativ till 'hygglig'. Siffrorna anger absoluta tal. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 16. Hygglig. Det ord som eftersöks är *bôdig*.

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär.	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Bôdig							3	7	4	2
Ren		2								
Summa inform.	20	19	16	20	83	69	41	46	25	24

Av tabell 16 går att utläsa att *bôdig* är fullständigt *utdött* bland de unga informanterna. Det är nästintill uteslutande standardspråk som används i form av 'snäll', 'sjyst', 'trevlig' och 'bussig'. Killarna i Lövgärdet avviker med att två informanter kan tänka sig att säga "ren". Resultaten stämmer ganska väl överens med Grönbergs undersökning eftersom de bara fick ett fåtal belegg av *bôdig* och det vanligaste var standardspråkliga uttryck som i min undersökning. I tabell 17 redovisas alternativa ord till 'titta'. Siffrorna anger absoluta tal. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 17. Titta. Det ord som eftersöks är *bella*

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär.	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Bella								3		1
Summa inform.	201	19	16	20	83	69	41	46	25	24

Enligt tabell 17 är det lätt att konstatera att *bella* är helt *utdött* bland ungdomarna och nära på bland vuxna. Fyra informanter, samtliga män har angivit att de kan tänka sig att använda ordet. Informanterna väljer i hög grad det mer standardlika *kolla*, *se*, *glo*. *Glana* och *bliga* förekommer också. Resultatet ligger i någorlunda samklang med Grönbergs. Tabell 18 visar alternativ till 'fart', 'hastighet'. Siffrorna anger absoluta tal. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 18. Fart, hastighet. Det ord som eftersöks är *parra*.

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär.	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Parra							12	20	1	6
Summa inform.	20	19	16	20	83	69	41	46	25	24

Tabell 18 visar att endast vuxna informanter kan tänka sig att använda ordet *parra* som alternativ till 'fart', 'hastighet'. Samma mönster går i stort sett igen från Grönbergs undersökning. I den valde ungdomarna ord som är mer standardlika som *speed* och *snabbt*. Samma utfall visar också min undersökning. Tabell 19 visar i vilken utsträckning informanterna använder *skobba/skubba* i stället för 'skolka'. Siffrorna anger absoluta tal. Summa inform. avser antal informanter.

Tabell 19. Skolka. Det ord som eftersöks är *skobba*

	Tjejer Lövgär.	Killar Lövgär	Tjejer Styrsö	Killar Styrsö	Tjejer Sätla	Killar Sätla	Kvinn. Brännö	Män Brännö	Kvinn. Sätla	Män Sätla
Skobba	1		3	11	3	2	6	10	8	2
Skubba							5	4		
Summa inform.	20	19	16	20	83	69	41	46	25	24

Alla informantgrupper utom killar i Lövgärdet kan tänka sig att använda *skobba*, en del vuxna informanter säger *skubba*. Rent generellt är ordet vanligare bland vuxna men killar på Styrsöskolan avviker rätt mycket från övriga eftersom drygt hälften kan tänka sig att använda ordet. Det vanligaste är att informanterna inte använder något annat ord en skolka men en del standardlika varianter förekommer som *smita*, *avstå*, och *utebli*. Fem vuxna informanter använder *fira*. De två sista orden 'roligt' och 'tråkigt' redovisas inte i tabellform eftersom något annat än standardformer egentligen inte framkom. Det i sig är ett resultat men det redovisas inte vidare här.

## 6.Diskussion och slutsatser

### 6.1 Passiv ordförståelse

Vad gäller den passiva förståelsen av ord kan man konstatera att ålder är en viktig faktor. Vuxna hade markerat rätt alternativ i högre grad på samtliga ord utom ett, *brassa*. Tjejer i Sätla hade högst andel rätt svar av alla på det ordet. Det är lite förvånande i sig eftersom män enligt forskningen i regel talar mer dialekt än kvinnor. Det blir än mer anmärkningsvärt eftersom övriga kvinnor och tjejer har lägre frekvens av rätt svar än de manliga informanterna. Vad det är som gör att tjejerna i Sätla har så hög andel rätt svar på just det ordet är svårt att riktigt veta.

Geografiskt läge spelar också en rätt betydande roll. Informanter nådda i södra skärgården svarar i högre utsträckning rätt än övriga informanter, därefter kommer informanter från Sätla och sedan informanterna från Lövgärdet. Det som gör slutsatsen lite osäker är dels



att informanterna i södra skärgården och Sätilla är många fler än de i Lövgärdet, dels att de är vuxna informanter inkluderade i de två första kategorierna. Båda faktorerna kan ha spelat in. En tredje faktor som med viss sannolikhet kan ha spelat roll är att många informanter, eller deras föräldrar, från Lövgärdet har annat modersmål än svenska. Eftersom flera av de undersökta orden och uttrycken har visat sig vara vanligare förr än vad det är nu så kan kontakten med orden ha begränsats av att inte ha svenska som modersmål eller i alla fall ha föräldrar som inte har svenska som modersmål.

Vad gäller kön så visar det sig att män i större utsträckning svarar rätt på vad orden betyder. Dock är skillnaden liten. På ett flertal av orden är det liten skillnad mellan kvinnliga och manliga informanter, ett fåtal procents skillnad. Att skillnaden är så liten är lite överraskande eftersom att tala dialekt, svära och använda slang kan verka som ett slags *förtäckt prestige*, särskilt bland män eftersom det är mer eftersträvanvärt bland män än kvinnor (Andersson 1985:74f).

## 6.2 De fyra kategorierna

### 6.2.1 Utdöda

När man jämför resultaten med Grönberg visar det sig att mina resultat inte riktigt passar in i samma mönster. De ord som är *utdöda* enligt Grönberg har fått en hel del belägg i min undersökning, mellan 5- 47%. Bland vissa informantgrupper kan en del av orden betraktas som mer eller mindre *utdöda*.

*Popper* har till exempel ett belägg bland killar på Styröskolan och tre av tjejerna i Lövgärdet och på Styröskolan kände till *sjapp*. I övrigt är orden i kategorin *utdöda* relativt levande, *Kinne* ligger på mellan 25-47% och *smeka* ligger på mellan 30-42%. Ingen informantgrupp ligger så lågt att orden kan betraktas som helt *utdöda*.

*Sjapp* uppvisar ett resultat mellan 31-40% om man bortser från tjejerna i Lövgärdet och på Styrö medan *popper* visar ett resultat mellan 19-32% om man bortser från killarna på Styrö. Det är lite höga resultat för att orden ska kunna betraktas som helt *utdöda*, de kanske skulle passa bättre i kategorin *ganska ovanliga*. Grönberg räknar in ord som har 33% belägg eller lägre i kategorin *utdöda*. Har ett ord fått mer än 25% belägg kan jag tycka att det är lite mycket för att betraktas som *utdött* men man kanske ska väga in aspekten att informanterna kan ha

gissat rätt i såväl Grönbergs som min undersökning. Det kan leda till att förståelsen av orden framstår som högre än vad den verkligen är.

### 6.2.2 *Ganska ovanliga*

Nästa kategori, som är *ganska ovanliga*, passar inte heller riktigt för orden i min undersökning. I alla fall inte alla fyra. *Brassa* och *träd* har fått rätt många belägg och skulle egentligen passa bättre in bland *ganska vanliga*. *Brassa* har fått mellan 45-85% och *träd* ligger mellan 55-80%. Det som är mest intressant är att ordförståelsen är relativt hög bland samtliga informantgrupper. Vad det är som gör att just de här två orden fått så många belägg är svårt att veta exakt.

*Träd* kan ha uppfattats som de mest logiska av svarsalternativen medan *brassa* kanske är ett ord ungdomarna använder. Det är svårt att riktigt veta.

Vad gäller *exter* och *tjomme* är det lite spretigare. Eleverna i Lövgärdet och killarna i Sätilla ligger relativt lågt, vad gäller *exter*, 21-39% medan övriga ligger över 50%. Det är svårt att se några direkta förklaringar till skillnaderna på det ordet, det faller inte under varken geografiskt läge eller kön. *Tjomme* ligger lågt bland informanterna i Göteborg, mellan 10-42% medan det är rätt höga tal i Sätilla, mellan 60-78%. Här är det uppenbart att geografiskt läge spelar en betydande roll, fast det förväntade hade nog varit det omvända.

### 6.2.3 *Ganska vanliga*

Orden i den här kategorin utmärker sig av att informanterna visade relativt låga resultat jämfört med Grönbergs undersökning. Det är egentligen bara eleverna på Styrsskolan som har riktigt många belägg på ett ord och det är *hånka*. I övrigt skulle informanternas svar på det stora hela passa bättre in i kategorin *ganska ovanliga*.

### 6.2.4 *Levande*

Det är egentligen bara *läska* som kan betraktas som *levande* bland ungdomarna, dock inte alla. Bland killarna i Lövgärdet har 47% svarat rätt medan 75% av tjejerna svarat rätt. Det är inte tillräckligt många belägg för att det ska betraktas som *levande* utan mer som vanligt eller *ganska vanligt*. Ungdomarna på Styrso och i Sätilla hade hög

svarsfrekvens som var rätt och där får ordet betraktas som *levande*. Generellt är det de ord som fått flest belägg av alla. *Hysta* visar upp ett helt annat resultat. Enligt min undersökning skulle det hamna bland *ganska ovanliga*, bland killarna i Lövgärdet är det nästan *utdött*. Resten av orden hamnar någonstans mellan *ganska ovanliga* och *ganska vanliga*.

### 6.2.5 Diskussion

Rent generellt kan man säga att det skiljer en del mellan Grönbergs och min undersökning. Det finns få *levande* ord men heller inga riktigt *utdöda* ord i min undersökning avseende dialektförståelsen. Kategoriseringarna stämmer inte heller helt in på resultaten i min undersökning utan orden skulle byta plats i min kategorisering. Johnsons undersökning visar också att orden i kategorin *utdöda* inte är särskilt *utdöda* på just den skolan i Kungsbacka. Det verkar dock som fler ord var *levande* i den undersökningen. Vad gäller mellankategorierna passar Johnsons resultat in rätt bra, *måckligt* och *brassa* sticker ut lite, *måckligt* med relativt få belägg och *brassa* med relativt många. Vad gäller vuxna informanter kan man säga att de generellt hamnar i kategorierna *ganska vanliga* och *levande* på de flesta orden. Endast ett ord hade lägre resultat än 50%, *popper* som hamnade på 44%.

### 6.3 Aktiv dialektanvändning

Genom att informanterna har fått skriva synonymer de kan tänka sig använda till vardagliga standardsvenska ord kan man kanske mäta hur vanliga vissa dialektala ord fortfarande är och om de har spridit sig utanför kommungränsen. I detta avsnitt diskuteras de framkomna resultaten.

'Skolmatsal' är standardformen för det ställe där skolbarnen äter sin lunch. Den allmänna uppfattningen är väl dock att de flesta i Göteborg inte säger 'skolmatsal' utan *bamba*. Min undersökning visar att av 162 informanter från Lövgärdesskolan, Styröskolan och informanter nådda i Brännö Handel har 149 svarat att de kan tänka sig att använda ordet *bamba* dvs 92%. Det visar att ordet fortfarande lever kvar oavsett ålder, kön eller stadsdel. I Sätilla anger nästan varannan elev, 49%, att de kan tänka sig att använda ordet

'Gnida in snö i ansiktet' är ett annat uttryck som det finns en del typiska göteborgsord för som t.ex. *sylta*, *göra* och *gira*. Av de ungdomar som deltagit i undersökningen kan en tänka sig att säga *göra*, tre kan tänka sig att använda *gira* och ingen säger *sylta*. Samtliga fyra informanter kommer från Sätilaskolan, vilket är lite anmärkningsvärt. Det fullständigt dominerande alternativet är det standardlika *mula* och det talar för att vi går mot en dialektutjämning.

Bland vuxna informanter ser det lite annorlunda ut, det är fortfarande *mula* som dominerar vilket stärker tesen om dialektutjämning men en del avvikelser förekommer. *Sylta*, *göra* och *gira* har fått en del belägg av de vuxna informanterna men också *möla* har fått en hel del. Att det skiljer så mycket mellan vuxna och unga gör att man kanske kan tala om de undersökta gamla göteborgska uttrycken som en *kronolekt* som alternativ till *dialekt*, dvs ålder spelar större roll än geografiskt läge. Alla fyra här nämnda uttryck har nämligen fått belägg av vuxna i Sätila, inte i samma utsträckning som på Brännö men dock belägg.

Till ordet 'uppkäftig' är det två ord som dominerar bilden, *tyken* och *kaxig*. Lite förvånande har *kaxig* större spridning bland de unga göteborgsinformanterna än vad *tyken* har. Det har det bland ungdomarna i Sätila också men *tyken* har ändå en starkare ställning där än bland eleverna i Göteborg. Varför det är så är svårt att svara på, det kan vara frågan om dialektutjämning. *Kaxig* är standard som synonym till 'uppkäftig' och det kan vara så att novationen först kommer till storstaden för att sedan sprida sig till kringliggande orter utanför den större staden. Bland vuxna dominerar *tyken* i hög grad och det stärker teorin om att det rör sig om en *kronolekt*.

Ordet 'trängas' har bland samtliga informantgrupper fått belägg med *knô*. Det är dock inte särskilt vanligt i Lövgärdet, nästintill dött. Det används relativt frekvent bland övriga men återigen, det är vanligast bland vuxna.

Vad gäller övriga ord i undersökningen är det bara 'skjuta hårt (med boll)' och 'skolka' som det angetts några dialektala alternativ. *Dôna* dominerar som alternativ till 'skjuta hårt (med boll)' utom bland ungdomarna på Lövgärdesskolan, där dominerar *bomba*. Det är lite överraskande eftersom det verkar ha spritt sig från Varberg. Enligt Grönberg (1997) var det där och längs järnvägen till Borås som man *bombade* bollen i mål. Det brukar vara så att ord sprids från stora städer till mindre och inte tvärt om så det är ett lite anmärkningsvärt resultat.

Ska man 'skolka' händer det fortfarande att någon säger *skobba* oavsett stadsdel eller ålder, dock verkar det som det inte är särskilt vanligt i Lövgärdet, en tjej har angivit att hon kan tänka sig att använda det. Att 'ha tur' uttrycks ofta i Göteborg med att ha *röta* men det är framförallt killarna i Sätilla av ungdomarna som kan tänka sig att använda det.

Övriga ord i undersökningen har inte fått något belägg av det som eftersökts däremot så är en del rätt livaktiga bland äldre informanter medan andra inte används så mycket. Dock har samtliga av de eftersökta dialektorden fått något belägg. Det som ligger risigast till är *bella*. Endast fyra vuxna informanter angav att det kan tänka sig att säga *bella* som alternativ till 'titta'. Ett intressant resultat som uppkommit gäller ordet 'hygglig'. Det eftersökta dialektordet är *bôdit*, ingen ungdom har angivit det men två informanter i Lövgärdet har skrivit *ren*. Om det är ett nytt uttryck eller något annat är svårt att veta men det är rätt spännande och det hade varit roligt att följa upp på något sätt.

Enligt Grönberg (1997) så visar hennes undersökning vad gäller aktiv dialektanvändning stora likheter med vad ungdomarna i min undersökning svarat, i hennes undersökning har dock några få belägg framkommit där mina informanter inte hade några belägg. Det som skiljer mest är att *kaxig* används mer frekvent nu än vad det gjorde i Grönbergs undersökning, då var det *tyken* som dominerade (Grönberg 1997). Det kan kanske vara ett tecken på en pågående dialektutjämning eftersom *kaxig* är standardlikt.

## 6.4 Slutsats

Det som är det utmärkande resultatet i min undersökning är att ålder är den mest avgörande faktorn både vad gäller passiv dialektförståelse men framförallt vad gäller aktiv dialektanvändning. Därför kan man kanske tala om en *kronolekt* vad gäller de undersökta orden. Enligt Lindström påstås det att Sverige är det mest generationssegregerade landet i världen. Eftersom vi inte umgås över generationerna i någon större utsträckning leder det till att olika generationer talar olika *kronolekter* (Lindström 2010). Kanske är det spår av det man ser i min undersökning. Flera av de eftersökta orden i del två är helt *utdöda* bland ungdomarna medan en del är rätt livaktiga bland vuxna informanter, både i Sätilla och på Brännö. Någon direkt göteborgsimperialism är nog svårt att tala om, i alla fall vad gäller ungdomar och de ord som jag har

eftersökt i den undersökning som jag redovisat här. Det är kanske *bamba* som fått visst genomslag, 49% av Sätilaungdomarna kan tänka sig att använda det. Dock visade det sig att över 90% av de vuxna informanterna i Sätila använde ordet, vilket understryker ålder som den mest avgörande faktorn huruvida informanterna kan tänka sig att använda och förstår det undersökta dialektorden. Den första frågan jag ställde, i vilken utsträckning informanterna förstår de utvalda dialektorden har lite avvikande resultat.

De som förstår orden i lägst utsträckning rent generellt är informanterna i Lövgärdet. Utöver det kan man se att ålder spelar större roll än geografiskt läge eftersom även vuxna informanter från Sätila i högre utsträckning förstår orden än vad ungdomarna gör. Att vuxna informanter på Brännö visar hög grad av förståelse är kanske inte så överraskande eftersom Brännö är beläget relativt nära staden, det tar ca 20 minuter med skärgårdsbåten. Det betyder att de flesta jobbar i staden och många stadsbor besöker ön.

Den andra frågan var om det finns någon skillnad mellan vuxna och unga? Det är alldeles uppenbart att det är rätt stor skillnad mellan vuxna och unga. Vuxna anger att de förstår orden i mycket högre grad än vad unga gör. Tredje frågan, om det finns en skillnad mellan könen är inte lika tydlig. Resultatet visar att män rent generellt förstår orden, några avvikelser förekommer, i större utsträckning än kvinnor. Det som möjligtvis skulle kunna vara överraskande är att skillnaden inte är större. Fjärde frågan om det finns en skillnad mellan informanter från Göteborg och Sätila visar att så är fallet i viss utsträckning. Informanter från södra skärgården visar högst grad av förståelse sedan kommer informanterna från Sätila och avslutningsvis informanterna från Lövgärdesskolan.

Den femte frågan gällde om bruket av dialektord har förändrats? Det har det i viss utsträckning. Många av de eftersökta dialektorden används knappt eller inte alls av ungdomarna medan en del används av vuxna informanter. I Grönbergs undersökning visade det sig att orden fick något belägg medan så inte alltid är fallet i min undersökning. Av de eftersökta dialektorden kan man se att det är vuxna informanter från Brännö som använder dem i högst grad.

Med hjälp av de fem frågorna ska jag ha besvarat syftet som var att undersöka i vilken utsträckning ungdomar i åldern 13-16 år och vuxna informanter äldre än 40 år använder och förstår göteborgska dialektord.

Bland ungdomarna är ordförståelsen ganska varierande men det går inte att påstå att något är *utdött*. Bland vuxna är ordförståelsen relativt god.

Användandet av dialektorden bland unga är kraftigt begränsat medan de hos vuxna är relativt frekvent förekommande på flera håll.

## Litteratur

- Andersson, Lars-Gunnar 1985, *Fult språk: svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm: Carlssons
- Andersson, Lars-Gunnar, Ralph, Bo 1986, *Sicket mål*. Göteborg
- Andersson, Lars-Gunnar, Ralph, Bo 1987, *Mål på hemmaplan*. Göteborg
- Einarsson, Jan 2004, *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Gunnarsdotter Grönberg, Anna, 1997 "Arvet från Herbert till Robert". Om ungdomsspråket i Göteborgsregionen. I: *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. (MINS43.) Red. Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Britta Stenström & Anna-Malin Karlsson. Stockholm: Institutionen för nordiska språk vid stockholms unioiversitet. S. 11-20
- Gunnarsdotter Grönberg, Anna 2010, Göteborgare kommer aldrig att prata stockholmska. *Språktidningen* 2010/2:48-51.
- Gunnarsdotter Grönberg, Anna 2013, *Enhet, variation och dialektimperialism*, Dialektförståelse och dialektbruk bland högstadieelever i Västsverige. Rapport av projektet "Var ligger bamba?" (Opublicerad) Göteborgs universitet.
- Johnson Erika 2012, *Popper- vad betyder det?* B-uppsats SV 1203 Vt Göteborgs universitet
- Lindström, Fredrik 2010, Fredriks Fynd >> Kronolekt. *Språktidningen* 2010/2:52-53.
- Sundgren Eva (red) 2007, *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber



## ENKÄT

## Bilaga1

### om göteborgska ord och uttryck

Skola:..... Klass:.....

Kille ☐ Tjej ☐ Födelseår:.....

Var bor du? Stad/ort..... Stadsdel.....

Har du bott på något annat ställe? Ja ☐ Nej ☐

I så fall, var?..... När?.....

Varifrån kommer din mamma? (stad eller landskap).....

Varifrån kommer din pappa? (stad eller landskap).....

### Vad tror du att dessa ord betyder?

(Stryk under ett alternativ.)

1) **Tetig**

- (1) underlig
- (2) oordning
- (3) anordning

7) **Träd**

- (1) krukväxt
- (2) höghus
- (3) smala ben

13) **Tjomme**

- (1) ficka
- (2) brant backe
- (3) kompis

2) **Åpen**

- (1) trött
- (2) glupsk
- (3) ilsken

8) **Sjapp**

- (1) rymling
- (2) stryk
- (3) kiosk

14) **Exter**

- (1) dumheter
- (2) utseende
- (3) utslag

3) **Hänka**

- (1) vinka
- (2) åka snålskjuts
- (3) gå vaggande

9) **Läska**

- (1) reta aptiten
- (2) vattna blommor
- (3) blöta tvätten

15) **Môsa**

- (1) sova djupt
- (2) snarka
- (3) gå långsamt

4) **Brassa**

- (1) spela jazz
- (2) uppvakta
- (3) skryta

10) **Dôna** (betydelse 1)

- (1) spika
- (2) tilltala hövligt
- (3) föra oväsen

16) **Måckligt**

- (1) avundsvärt
- (2) fullpackat
- (3) smutsigt

5) **Fippla/Feppla**

- (1) banta
- (2) fumla
- (3) ramla

11) **Dôna** (betydelse 2)

- (1) sova
- (2) svimma
- (3) skjuta hårt med boll

17) **Kinne**

- (1) bio
- (2) småfågel
- (3) puder

6) **Hysta**

- (1) virka
- (2) viska hemligheter
- (3) kasta

12) **Smeka**

- (1) smörgås
- (2) huvudbonad
- (3) roddbåt

18) **Popper**

- (1) ohyra
- (2) fotbollsskor
- (3) roddbåt

**Skriv något eller några uttryck som betyder samma sak som:**  
(ord som du kan tänka dig att använda själv)

1)Hygglig\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

2)Fart, hastighet\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

3)Uppkäftig\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

4)Gnida in snö i ansiktet på någon\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

5)Skolka\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

6)Titta\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

7)Spotta\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

8)Skjuta hårt(med boll)\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

9)(Ha) tur\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

10)Skolmatsal\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

11)Trängas\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

12)Roligt\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

13) Tråkigt\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

